

Eessõna

Elektrisektoris on nii riiklikul, regionaalsel kui Euroopa tasandil viimase kümnendi jooksul toimunud väga olulised muudatused eesmärgiga luua üks üleeuroopaline integreeritud elektrisüsteem ja elektriturg, mis tagaks elektrienergia pideva kättesaadavuse taskukohase hinnaga, varustuskindluse, energiakasutuse tõhususe ning ühtlasi edendaks taastuvate energiaallikate kasutamist.

Kohalikul tasandil on üheks selliste arengute eestvedajaks Eesti ainus põhivõrguettevõtja Elering. 2010. aasta algul toimus süsteemihalduri eraldamine Eesti Energia AS-ist ja Eleringist sai iseseisev elektrisüsteemihaldur. Eleringi iseseisvusest ja 1. aprillil 2010. aastal suurtarbijatele avatud Eesti elektriturust sai alguse paljude turuosalistega konkurentsipõhise elektrituru areng Eestis. Nüüdseks on Eesti osa Põhjamaade-Balti ühtsest elektriturust.

Praegu elame olukorras, kus Euroopa elektrisüsteemis on ees ootamas veelgi suurem üleminek. Taastuvate energiaallikate kasutuse järjepidev kasv, jaotusvõrkudega ühendatud hajatootmise olulisuse suurenemine ning uute turuosaliste lisandumine turule (energiaühistud, agregatorid jt.) on toonud uued väljakutsed, millega tuleb tegeleda. Üks suurim väljakutse sellise muutuse juures on elektrisüsteemi tasakaalustamine igal ajahetkel. Kuna taastuvate energiaallikate tootmistsükkel on planeerimatu, siis on sellise süsteemi stabiliseerimiseks olulisel kohal süsteemi paindlikkuse edendamine, mis eeldab põhivõrguettevõtjate suuremat koostööd jaotusvõrguettevõtjatega.

Paindlikkuse arendamise seisukohalt on oluline tegeleda tarbimise juhtimise edendamisega, Tarbijal saab olema muutuvast süsteemis keskne koht ja uued süsteemi toetavad lahendused peavad olema tarbijakesksed. Selliste arengute võimaldamiseks on oluline välja arendada ka revolutsioonilised turge toetavad info- ja kommunikatsioonilahendused haldamiseks energiavõrke. Energiaturgude digitaliseerimine on seega Eleringi strateegias olulisel kohal.

Eleringi poolt avaldatud elektrituru käsiraamat annab ülevaate energiapoliitika kujunemisest Euroopa Liidus (EL) ja Eestis, sh kliimapoliitikast ja taastuvenergeetika arengutest, Eesti elektrisüsteemist, selle osadest ja toimimisest, samuti regionaalsest elektriturust ning kauplemise reeglitest siinsel elektriturul, uutest arengutest turul ning neid toetavatest digilahendustest ja elektrisüsteemi toimimiseks olulisest elektribilansi tagamisest.

Elekter on kaup, mille tähtsust ja tähendust on võimalik mõista kõige paremini, kui seda ei ole. Seda nii isikliku elukorralduse kui laiemalt riigi majandusarengu vaatenurgast. Elekter, mille hind ei kata elektritootmise ja ülekandega seotud kulusid, osutub hiljem üldjuhul oluliselt kallimaks. Kõige kiiremini selgub tegelik hind läbi elektrisüsteemi töökindluse languse ja pidevate elektrikatkestuste.

Avatud elektriturg kindlustab efektiivsuse ja konkurentsiolukorra, milles elektrit toodetakse, kogu Euroopa tasandil seal, kus see on kõige kulutõhusam. Tihe konkurents tagab turuosalistele signaali olla efektiivsed - signaali, mida suletud turg sellise tugevusega ei anna. Efektiivne elektriturg kindlustab elektrivarustuses tootjate ja kasutatavate kütuste mitmekesisuse. See peaks tagama investeringud just sellistesse tootmisvõimsustesse, mis on keskkonna- ja julgeolekunõudeid arvestades kõige kulu- ja tehnoloogiaefektiivsemad.

Regionaalne elektriturg ei toimi ilma piisavate riikidevaheliste ülekandevõimsusteta. Erinevate turumehhanismide toetusel peaks elekter saama vabalt liikuda just sinna, kus valitseb puudujääk ja kus hind on seetõttu kõrgem. Eesti ja Soome vahel asuvad alalisvooluühendused EstLink 1 ja EstLink 2 tagavad soodsa Põhjamaade elektri vaba liikumise Eestisse ja läbi Eesti kogu Baltikumi. 2016. aasta alguseks valmisid ka uued lingid NordBalt Leedu ja Rootsi vahel ning LitPol Leedu ja Poola vahel, mis integreerisid Baltikumi elektrisüsteemi Kesk-Euroopaga.

Elektrituru edasist arengut reguleerivad üleeuroopalised võrgueeskirjad, millest esimene võeti vastu 2015. aastal. Võrgueeskirjad reguleerivad elektriturgu, ühendusi ja ka elektrisüsteemi talitlust. Sisuliselt on võrgueeskirjade näol tegemist ühiste reeglitega, mille eesmärk on hõlbustada Euroopa elektriturgude harmoniseerimist, integratsiooni ja tõhusust. Võrgueeskirjad on ka oluline osa saavutamaks Euroopa Liidu 20/20/20 energiaeesmärke: vähendada kasvuhoonegaaside emissiooni 20%, tõsta taastuvenergia allikatel põhinevat

energiatarbimist 20%-ni kogu EL energiatarbimisest, suurendada EL energiatarbimist 20%.

Elering on näidanud initsiatiivi nii Eestis kui ka Baltikumi tasandil ja loonud elektri mõõteandmete kiireks ja mugavaks vahendamiseks Andmelao. Andmeladu on infosüsteem, mis koondab endas kõik elektri müügi ja ülekandmisega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Läbi andmelao on võimalus kiirelt ja mugavalt elektritarbijat vahetada kindlustamiseks endale sobivaim ja soodsaim pakkuja.

Uuendusliku algatusena on Elering välja arendanud ka kolmandatele osapooltele mõõteandmete jagamise tarkvõrgu andmevahetusplatvormi Estfeed. Estfeed ühendab energia andmeallikad ja neid andmeid kasutada soovivate rakenduste ehk erinevate energiateenuste arendajad, kes varem pole energia mõõteandmetele ligipääsu omanud. Eleringi teenuseid koondav kliendiportaali e-Elering võimaldab tarbijal anda nõusolek oma mõõteandmete jagamiseks energiamüüjatele, rakendustele ja eraisikutele. Personaalsete mõõteandmete seaduslik ja turvaline jagamine energiateenuseid pakkuvatele rakendustele võimaldab kõigil osapooltel suurendada teadlikkust oma tootmisest ja tarbimisest ning neid ka automaatselt juhtida kasvatades seeläbi energiatarbimise ja -tootmise tõhusust. Andmeladu ja Estfeedil põhinevad rakendused on tarbijale mugavalt kättesaadavad läbi 2017. aasta sügiseks valminud e-Elering kliendiplatvormi.

Kõik need kohalikud algatused, arengud ja laiem riikidevaheline koostöö toetavad Eesti jätkuvat integreerumist Euroopa piirideülese elektrituruga, pakkuades meie turuosalistele võimalust saada osa veelgi taskukohasemast ja jätkusuutlikumast energiasüsteemist.